

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Јове Илића 165, 11 000 Београд
Наставно-научно веће

Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 19.11.2020. формирало је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације Снежане Милин Перковић под називом „Дискурси о крају света у медијској култури“, израђене под менторством проф. др Марине Симић, ванредне професорке Факултета политичких наука, Универзитета у Београду. Комисија у саставу проф. др Сњежана Миливојевић, редовна професорка Факултета политичких наука, Универзитета у Београду, доц. др Ана Банић Грубишић, доценткиња на Филозофском факултет, Универзитета у Београду и проф. др Марина Симић, ванредна професорка Факултета политичких наука, Универзитета у Београду (менторка), након читања дисертације подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

1.1. Подаци о кандидаткињи Снежани Милин Перковић

Кандидаткиња Снежана Милин Перковић је завршила основне студије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду са просечном оценом 8.08 на смеру Новинарство и комуникологија. Дипломски рад под насловом *Алтруизам и апсурд*, уз менторство проф. др Чедомира Чупића, написала је и одбранила 2006. године са највишом оценом. Последипломске специјалистичке академске студије завршила је 2010. године на Факултету политичких наука Универзитета у Београду на смеру Теорија културе са просеком 10.00, одбравивши специјалистички рад под менторством проф. др Јелене Ђорђевић и под насловом *Мотив репресије у филмској обради савремених дистопија*. Докторске студије на смеру Студије културе и медија уписала је 2011. године.

Кандидаткиња је током студија учествовала као истраживачица и сарадница у неколико међународних и националних пројеката у области медијске и информационе писмености и анализе медијског садржаја. Била је чланица националног тима (водила га је др Маријана Матовић) који је 2013. и 2014. године истраживао политике медијског образовања у Србији у оквиру пројекта „Public Policies in Media and Information Literacy in Europe“ ANR (Agence Nationale de Recherche) *TRANSLIT i COST Action ISO906* „Transforming Audiences - Transforming Societies“. Извештај о истраживању је доступан на: http://ppemi.ens-cachan.fr/data/media/colloque140528/rapports/SERBIA_2014.pdf.

Такође, 2013. године је учествовала као истраживачица у пројекту “Getting better – Building Capacities of Journalists in Serbia to be more Child Friendly and Establishing System for TV Programme Rating”, пројекат канцеларије УНИЦЕФ у Београду и Удружења Новинара Србије (УНС). Циљ пројекта је био да се донесу препоруке у вези са означавањем телевизијског програма узрасном ознаком и заштитом деце од непримерених садржаја који се емитују на програмима емитера са националном фреквенцијом. Извештај о истраживању је доступан на:

http://tvoznake.rs/Oznacavanje%20TV%20sadrzaja_%20Analiza_UNI_UNICEF_2013.pdf

Снежана Милин Перковић такође је учествовала као предавачица у програму Школе медијске писмености коју организује организација Центар за маргину и као саветник у пројекту Learn 2 Discern (IREX, Србија).

Учествовала је и на неколико регионалних и националних научних конференција и објавила научне и стручне радове у области анализе медијских текстова и садржаја у различитим научним часописима и зборницима радова. Неки од релевантних радова су:

- Перковић, С. 2008. Балкан као дистопија. *Свеске* 88: 118-125.
- Перковић, С. 2008. Приговори будућности: претпоставке о научно-технолошком развоју у научнофантастичном филму I. *Свеске*, 90: 179-191.
- Перковић, С. 2008. Приговори будућности: претпоставке о научно-технолошком развоју у научнофантастичном филму II. *Свеске*, 91: 145-152.
- Милин Перковић, С. 2012. Мејковер телевизија и мит о лепоти. *Култура* 136: 108-122.

- Милин Перковић, С. и Маријана Матовић. 2014. Ријалити програми у Србији и „непримерени садржај“. *Годишњак Факултета Политичких наука* 8(11): 131-146.
- Милин Перковић, С. 2016. Чиниоци апокалиптичног текста у савременој култури. У *Наслеђе, род, грађански статус*, ур. Даша Духачек и Драгана Поповић, 151-162. Београд: Центар за студије рода и политике, Факултет политичких наука.

1.2. Подаци о дисертацији

Одлуком Већа научних области правно-економских наука Универзитета у Београду од 24. маја 2016. године, кандидаткињи Снежани Милин Перковић је одобрена израда докторске дисертације под насловом „Дискурси о крају света у медијској култури“.

Докторска дисертација под насловом „Дискурси о крају света у медијској култури“ испуњава све формалне, техничке и садржајне захтеве и одговара правилима о обликовању докторских дисертација Универзитета у Београду и Факултета политичких наука. Захтев академске честитости о забрани преузимања идеја и текста без навођења извора односно реферирања на друге ауторе испуњен је и показан провером плагијата текста.

Рад садржи 209 страница, писаног на страницама А4 формата, у Times New Roman фонту величине типографских тачака 12, проредом 1, маргина 20 мм. Дисертација садржи резиме на српском и енглеском језику, податке о комисији, изјаву захвалности, једну страницу биографије кандидаткиње и захтеване изјаве о ауторству и коришћењу, те истовестности електронске и штампане верзије рада.

Дисертација се састоји од шест поглавља, која су логично подељена у мање делове, ради боље прегледности текста и одвајања тематских целина. Прво поглавље обухвата уводна разматрања о проблему и предмету дисертације. Друго поглавље дисертације посвећено је теоријском промишљању предмета, а треће приказу методолошког оквира и налаза истраживања медијских текстова. Четврто поглавље садржи закључна разматрања. У петом поглављу кандидаткиња је приложила референтну литературу коришћену приликом писања дисертације, на 12 страна, са наведених 144 библиографске јединице и 33 интернет странице. Такође, у последњем поглављу приложила је списак од 185 текстова са информативних портала (укључујући

одговарајуће везе ка текстовима) које је користила у анализи, чиме се стиче бољи увид у теме одабраних текстова и повезује са страницама на којима је могуће прочитати целе текстове.

Након увида у евиденцију Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду, потврђено је да није била брањена докторска дисертација под овим насловом.

2. Предмет и циљеви дисертације

2.1. Предмет дисертације

Предмет дисертације су дискурси о крају света у медијској култури. Будући да се у овој дисертацији анализирају идеје и дискурси о крају света у западној култури, појам краја света изједначава се са појмом апокалипсе, чијим појавним облицима се посвећује значајан део првог поглавља дисертације. Важност разумевања овог појма – појма апокалипсе и апокалиптичног – којем доприноси и ова дисертација, није, међутим, само у препознавању значаја симболичког наслеђа јудео-хришћанске културе, већ и у апокалиптичном квалитету идеје о крају света која и у савременој западној култури опстаје кроз разноврсне како религијске, тако и секуларне представе о крају. Такође, значај разумевања апокалиптичног у западној култури је у томе што се он (одувек) везује за разумевање квалитета криза у чијој светлости се идеја о крају света конструише, али и за могуће начине и правце решавања тих криза. Осим што се на овом ширем нивоу може допринети бољем разумевању важности идеје о крају света, истраживањем дискурса о крају света препознаје се специфичност и улога ових дискурса у савременој култури.

Будући да се полази од претпоставке да је савремена култура медијска, то јест да медији у великој мери утичу на конструкцију и дисеминацију различитих дискурса, па и дискурса о крају, за предмет истраживања су одабрани медијски текстови. Предмет истраживања су дискурси, па се истраживању текстова приступа имајући у виду и шири контекст анализираниог текста као и разноврсне могућности његове рецепције.

Карактеристика дискурса о крају света у медијској култури, који су предмет истраживања ове дисертације, су специфични апокалиптични изрази или идеје који се конструишу у циркулишу кроз медијске представе о крају (познатог) света. Стога су

као предмет анализе одабрани текстови из информативних медија чије су теме биле у складу са темом и предметом дисертације. Узорак истраживања чинило је 185 текстова који су говорили о глобалним кризама у апокалиптичном тону и који су преузети са три информативна интернет портала у Србији – портала Јавног сервиса РТС, портала РТВ Б92 и портала дневне новине Блиц – у периоду од почетка 2012. године до краја 2016. године. Кандидаткиња у анализи најпре користи интерпретативни приступ и једнаку пажњу посвећује и текстовима и коментарима које су постављали читаоци, чиме се стиче шири увид у различита тумачења тема предложених у анализираном медијском садржају.

2.2. Циљеви и задаци истраживања

Главни циљ дисертације био је да се анализом медијских текстова препознају квалитет и особине у медијима најзаступљенијих дискурса који говоре о крају (познатог) света, односно о оним глобалним проблемима који би могли довести до колапса друштва или начина живота какав познајемо.

У складу са тим, формулисани су и следећи посебни циљеви истраживања, који су се односили на анализу медијских текстова о крају света:

- Да се на основу анализе медијских текстова препознају различити дискурси о крају света у медијској култури.
- Да се утврде и интерпретирају преовлађујуће теме које се представљају кроз апокалиптичне дискурсе.
- Да се препознају начини на које, у међусобном односу, конструишу различити дискурси о крају света и да се одреде њихова значења, односно тумачења у савременој медијској култури.
- Да се разумеју и прикажу специфичности криза савремене западне културе, начини на које се оне представљају кроз дискурсе о крају света и начине на које се види њихово разрешење, односно могући правци у деловања у превазилажењу криза.

У складу са овим циљевима формулисани су одговарајући задаци истраживања који су обухватили:

- опис представа о крају света у медијским текстовима,

- издвајање посебних области и друштвених актера који утичу на одређење тема и начина на које се о њима говори,

- издвајање и интерпретација преовлађујућих и алтернативних, односно супротстављених дискурса о кризи и крају у савременој медијској култури.

Као научни циљ дисертације кандидаткиње Снежане Милин Перковић може се одредити научно одређење појма, карактеристика и значења савремених апокалиптизама који се конструишу кроз дискурсе о крају света у медијској култури. Друштвени циљ дисертације подразумева указивање на значај интерпретације и разумевања дискурса о крају света у погледу односа према актуелним глобалним кризама. Боље разумевање дискурса о крају света доприноси разумевању начина на који се те кризе конструишу, преносе и контролишу у савременом друштву. Дисертација такође указује на важан утицај који медији имају на конструисање дискурса о крају света, како оних преовлађујућих, тако и оних алтернативних или супротстављених.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидаткиња је у дисертацији пошла од неколико основних хипотеза.

Прва хипотеза је била да је идеја о крају света иманентна западној култури и да је она увек везана за актуелне кризе које се манифестују кроз апокалиптичне дискурсе.

Друга хипотеза је да је специфичност савремених дискурса о крају света везана за утицај медија на њихово конструисање и ширење.

Трећа хипотеза је да се савремени апокалиптизми темеље на спољашњим и унутрашњим кризама важних друштвених институција или система знања, где се унутрашње кризе односе на кризе самих институција или система знања (попут, науке, политике, то јест државе, религије итд.), а спољашње на кризу поверења у те исте институције или системе знања.

Четврта хипотеза је да у савременој западној култури постоји тенденција да се глобалне кризе представе као ризици којима је могуће управљати унутар система у којем настају.

Пета хипотеза је да апокалиптични дискурси могу деловати конзервативно, алијенативно или субверзивно у односу на поредак, а да се у великој мери то може разумети из начина на који се у дискурсима конструишу представе о кризама и њиховим разрешењима.

Кандидаткиња је, захваљујући прегледу релевантне литературе указала да се апокалиптични дискурси увек конструишу у вези са актуелним, спољашњим и унутрашњим, кризама културе у којој се манифестују и да су иманентни западној култури.

Налази анализе указали су да на обликовање већине ових дискурса утичу представе и тумачења научно-технолошких сазнања и открића и да се апокалиптични дискурси у савременој медијској култури конструишу најпре као дискурси о крају познатог света, и то кроз апокалиптичне представе о актуелним глобалним кризама.

На основу претпоставке о повезаности кризе и начина на које се из дискурса о крају може ишчитати однос према њеном тумачењу и могућностима разрешења, у дисертацији је показано да је могуће говорити и о конзервативним и о субверзивним апокалиптичним дискурсима, али да доминирају дискурси који разрешење кризе нуде у оквирима поретка у којем кризе и настају. То се постиже преименовањем глобалних опасности у ризике којима је могуће управљати, а што кандидаткиња показује на низу примера анализираних текстова. Анализа је такође показала да се препознате кризе, односно глобалне опасности, нарочито оне којима човек доприноси својим деловањем, тумаче из перспективе специфичних политичких или економских становишта и интереса.

Међутим, захваљујући анализи коментара на текстове, кандидаткиња је такође указала на постојање супротстављених или алтернативних дискурса који идејама о катастрофама, глобалним опасностима и ризицима прилазе на другачије начине, преиспитујући валидност преовлађујућих медијских дискурса управо с обзиром на препознате интересе. Из ових алтернативних дискурса јасно се ишчитава и претпоставка о кризи поверења у друштвене институције.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација „Дискурси о крају света у медијској култури“ састоји се од 6 поглавља, која укључују уводно и закључно поглавље, референтну литературу и прилог, у којем се налази списак анализираних медијских текстова. Поголавља су подељена у мање целине према следећем садржају:

I Уводна разматрања.....	1
1. Предмет и циљеви истраживања	2
1.1. Основни појмови	2
1.2. Циљеви истраживања.....	4
2. Теоријско-методолошки оквир истраживања	5
3. Структура дисертације	7
II О Апокалипси - Историја и тумачења идеје о крају света у западној култури.....	9
1. Присутност краја.....	10
1.1. Осећање краја и однос према будућем	11
1.2. Крај света и свест о кризи.....	13
2. Појам и текст апокалипсе.....	15
2.1. Апокалиптично и апокалиптизам	16
2.2. Месијанизам, миленијализам, утопизам	17
2.3. Апокалипса као текст.....	18
2.3.1. Апокалиптични минимум.....	18
2.3.2. Вертикална и хоризонтална апокалипса	19
2.3.3. Плитка и дубока апокалипса; танки и густ текст.....	20
3. Идеологије апокалипсе – читање (између) редова апокалиптичног.....	21
3.1. Однос према поретку.....	22
3.2. Крај кризе у тексту о крају	23
3.3. Последица кризе – катастрофа и(ли) трансформација.....	24
3.3.1. Катастрофа и трансформација	24
3.3.2. Криза и катастрофа	26
3.4. Одлагање краја – мит о транзицији и политика катехона	27
4. Крај пре апокалипсе - митологија краја света у индоевропској култури	31
4.1. Мит о борби – Месопотамија	32
4.2. Борба добра и зла – Персија	33

4.3.	Мит о смени доба.....	33
4.4.	Мит о потопу.....	34
5.	Историја апокалиптизма у западној култури	37
5.1.	Књига пророка Данила (Стари завет)	38
5.2.	Откривење светог Јована Богослова (Нови завет)	39
5.2.1.	Симболичко наслеђе Откривења	39
5.3.	Средњи век апокалипсе.....	41
5.4.	Нови век.....	42
5.5.	Апокалипса у доба разума	45
5.6.	Нови континент - Нови Јерусалим.....	46
5.7.	XX век – материјализација апокалипсе – од великог до хладног рата.....	49
5.7.1.	Религијски апокалиптизам у XX веку	51
5.7.2.	Апокалиптизам у САД – диспензационални премиленијализам	52
5.7.3.	Култови и нове духовности.....	54
5.7.4.	Рушење зидова.....	56
6.	Посредована апокалипса – кризе и апокалиптизми савремене културе.....	60
6.1.	Криза вере.....	61
6.2.	Криза поверења.....	64
6.3.	Криза знања.....	67
6.4.	Криза медијасфере.....	69
7.	Савремени дискурси о крају света и управљање страховима	73
7.1.	Управљање страхом	74
7.2.	Поглед иза краја – постапокалипса.....	77
7.3.	Превазилажење хуманости	79
III Истраживање савремених медијских дискурса о крају света.....		82
1.	Претходна истраживања апокалипсе и апокалиптичних феномена	84
2.	Методолошки оквир истраживања.....	89
2.1.	Шта је дискурс?	89
2.2.	Дискурс, идеологија, моћ.....	89
2.3.	Анализа (медијских) дискурса -текст, контекст, рецепција	91
2.4.	Интертекстуалност и изостављање	92
2.5.	Методолошки приступ истраживању медијских дискурса о крају	93
3.	Методологија и ток истраживања	95
3.1.	Предмет истраживања.....	95
3.2.	Циљеви и задаци истраживања	95

3.3.	Узорак истраживања	96
3.4.	Ток истраживања	97
3.5.	Обрада података.....	97
4.	Резултати анализе целокупног узорка	100
4.1.	Рубрика, визуелна опрема и стил текста	101
4.2.	Теме.....	103
4.3.	Коментари	106
5.	Феномен 2012 и савремени апокалиптизми	111
5.1.	Шта (ни)су (про)рекле Маје? – од апокалиптичних вести до еволуције свести.....	114
5.2.	<i>End Sells</i> – комерцијални потенцијал смака.....	116
5.3.	Смех (д)о смрти – апокалиптични хумор.....	119
5.4.	Материјализација смака – научни сценарији апокалипсе	120
6.	Катастрофе.....	124
6.1.	Поглед у небо – астероиди и комете.....	126
6.2.	Тло под ногама – вулкани и земљотреси.....	132
6.3.	Смрт свемира – од другог доласка до дугог одласка	134
6.4.	Унутрашњи страхови и култура ужаса.....	135
6.5.	Катастрофа и постапокалиптични обрт.....	137
7.	Екологија као глобална апокалипса	139
7.1.	Радикални енвиromентализам и апокалипса.....	140
7.2.	Климатске промене.....	141
7.3.	Границе природе – проблем ресурса, пренасељености и уништења екосистема.....	145
7.4.	Улагање у будућност.....	149
8.	(Пост)апокалиптични поредак - светска кула од карата	151
8.1.	Нуклеарна катастрофа	151
8.2.	Пандемије и биотехнологија	153
8.3.	Економски и/или политички слом	157
8.4.	Апокалиптични дискурси и Нови светски поредак	161
9.	Технолошки развој - између (пост)апокалипсе и утопије.....	164
9.1.	Технолошка (пост)апокалипса	164
9.2.	(Пост)апокалипса трансхуманизма – од бесмртности до сувишности	168
IV	Закључак.....	172
V	Литература.....	179

VI Прилог – списак анализираних текстова (према датуму објављивања).....	191
Биографија кандидаткиње	205
Изјава о ауторству	206
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада	207
Изјава о коришћењу	208

У уводном поглављу (стр. 1-9) представљају се предмет и циљеви истраживања, основни појмови који се користе у дисертацији, и укратко излаже структура дисертације. Међу основним појмовима, издвајају се појмови апокалипсе, као специфичног начина концептуализовања идеје о крају света у западној култури, и појам кризе, односно свести о кризи, која се сматра основом за артикулацију дискурса о крају света. Појам кризе има посебан значај и у контексту разумевања смисла и значења дискурса о крају света, нарочито када је реч о виђењу квалитета кризе и предложеним начинима њеног решавања. У уводном делу се излаже и теоријско-методолошки оквир истраживања, који се заснива на анализи медијских текстова интерпретативним приступом и разумевањем значаја анализе дискурса која подразумева важност „читања“ текста уз осврт на процесе производње и рецепције. Савременој култури се, притом, приступа као култури која је медијска, то јест она која је медијима прожета, али се и конструише и преноси путем деловања мреже различитих сложених система знања, од којих су медији само једна важна компонента.

Друго поглавље (стр. 9-81) обухвата седам целина. У његовом првом делу (стр. 10-14) полази се од прве претпоставке да је идеја о крају света иманентна западној култури, те да је у вези са специфичним односом човека према времену и са концептом кризе. Дискурси о крају света посматрају се као манифестације кризе, али и њени потенцијални изазивачи, односно појачивачи.

Будући да се дисертација ограничава на истраживање дискурса о крају света у западној култури, појам апокалипсе разумева се као доминантна идеја о крају, због чега се у другом делу (стр. 15-20) истражују појмови и границе апокалипсе као текста, који извире у јудео-хришћанској религијској култури и апокалиптизма као специфичног погледа на свет, који се везује и за религијске и за секуларне појаве.

У трећем делу (стр. 21-30) у раду се препознају идеолошки потенцијални деловања текста и дискурса о крају света, нарочито у контексту разрешења кризе, које

се промишља кроз могућност катастрофе (која ће довести до краја), трансформације (након катастрофе) и транзиције, односно одгађања краја.

У четвртом (стр. 31-36) и петом делу (стр. 37-59) даје се историјски преглед апокалиптичних појава у западној култури од античких утицаја, преко јудео-хришћанских корена, до савремених секуларних апокалиптизама. На основу историјског приказа апокалиптичних појава стиче се бољи увид у разноврсност, улоге и тумачења овог феномена у западној култури.

Последња два дела другог поглавља дисертације посвећена су одређењу специфичности савремених криза и апокалиптизама. У шестом делу (стр. 60-72) закључује се да је криза свеобухватна и многострука, односно да се појављује у различитим доменима друштвене стварности, али да се најочигледније може приказати кроз кризе поверења у различите друштвене институције. Ова целина посвећена је промишљању кризе религиозности и духовности, односно вере у човекове потенцијале превазилажења кризе, затим кризе политичких институција, науке и, најзад, кризу медија, који имају важну улогу у конструисању и преношењу дискурса о крају (и дискурса о кризи). Последња целина (стр. 73-81) упућује на квалитет савремених апокалиптизама који се крећу унутар дискурса о управљању страховима, који се преименују у ризике или опасности које је могуће израчунати и контролисати. Међутим, ови се страхови чувају у животу кроз две врсте апокалиптичних сценарија, односно дискурса о катастрофама (најпре природнима, али и оним које би могао изазвати човек), и дискурса о постапокалиптичном поретку, односно ономе што наступа након или захваљујући катастрофи.

Треће поглавље дисертације (стр. 82-171) посвећено је истраживању медијских дискурса о крају света и састоји се из шест делова.

У првом делу (стр. 84-88) се даје преглед претходних истраживања медијских текстова и дискурса о крају света, док се у другом делу (стр. 89-94) детаљније излаже методолошки оквир истраживања и аналитички приступ, где се пажња посвећује појму дискурса. У трећем делу (стр. 95-99) се излажу предмет и циљеви овог дела истраживања, те одређују и описују узорак, истраживачки приступ и сам ток истраживања и обраде података.

Резултати истраживања у дисертацији се излажу најпре кроз обраду целокупног узорка (стр. 100-110), где се текстови описују у односу на рубрику, визуелну опрему, стил извештавања и најзаступљеније теме, односно области у којима се текстови појављују. Такође, у овом делу анализе се даје преглед различитих врста коментара које

су дали читаоци ових текстова, који упућују, између осталог, на однос читалаца према могућностима опстанка човечанства, али и ужим темама, попут научно-технолошких открића, политичких и економских криза, еколошких питања итд. На основу опште анализе текстова, издваја се неколико преовлађујућих медијских дискурса о крају света, који се подробније анализирају у следећим деловима.

Најпре се у петом делу (стр. 111-123) анализира дискурс о крају света који се конструисао око идеје о мајанској апокалипси, која је представљала глобални феномен 2012. године, када је и сакупљен највећи број текстова који су говорили о крају света. На примеру мајанске апокалипсе показује се специфичност савремених медијских апокалиптичних дискурса, који настају деловањем нових медија (најпре интернета) и које одликује конструисање „одоздо“, без утицаја ауторитета и на основу обиља доступних информација, али често и изостанак дубљег тумачења.

У наставку поглавља детаљније се и појединачно анализира конструисање дискурса о крају света кроз текстове који говоре о катастрофама, еколошкој кризи, научно-технолошком развоју и кризама и потенцијалним катастрофама које су у вези са опстанком поретка. Кроз текстове о природним катастрофама (стр. 124-138), у којима доминирају представе о удару астероида, земљотресима и ерупцијама супервулкана, конструишу се фаталистички дискурси о тоталном уништењу.

Текстови о еколошком колапсу који се обрађују у седмом делу (стр. 139-150) приказују разноврсност апокалиптичних дискурса у овом домену, који се сматра једним од најзаступљенијих и најзначајнијих дискурса о крају познатог света у савременој медијској култури.

На основу анализе коментара и осталих тема, као карактеристика савремених дискурса о крају света истиче се и склоност да се идеја о крају конструише кроз дискурсе који подразумевају преживљавање катастрофе или постапокалиптични поредак. Кроз дискурсе о постапокалиптичном поретку, који се обрађују у осмом делу (стр. 151-163) апокалиптично се чита као негација постојећег, али не као његово коначно уништење, нити као превазилажење кризе, већ као посткатастрофични сценарио у којем се постојеће кризе појачавају, а опасности остварују.

Сличну идеју носе и дискурси о технолошкој (пост)апокалипси који у тема последњег дела у поглављу (стр. 164-171), који такође, како се приказује у дисертацији, доносе и идеју о превазилажењу хуманости као идеји између (пост)апокалиптичне утопије и дистопије.

Последње поглавље (стр. 172-178) посвећено је закључним разматрањима у којима кандидаткиња сумира идеје другог и трећег поглавља, укључујући налазе истраживања дискурса о крају света у медијима у Србији.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Комисија констатује да је кандидаткиња потврдила своје опште хипотезе користећи различите приступе, укључујући обраду литературе у вези са историјским увидом у апокалиптичне феномене у западној култури, као и анализу и интерпретацију одговарајућих медијских текстова. Захваљујући детаљној обради одговарајуће и разноврсне литературе, кандидаткиња Снежана Милин Перковић указала је на значај разумевања апокалиптичних феномена у савременој култури.

Историјским прегледом апокалиптичних појава у западној култури показана је разноврсност тумачења идеје о крају света која ово показује. Интерпретацијом медијских текстова и коментара читалаца који су објављени на три медијска портала у Србији омогућен је увид у карактеристике најзаступљенијих медијских дискурса о крају света у савременој култури и утврђено да се они односе на идеје о глобалним катастрофама природног или антропогеног порекла или на сценарија постапокалиптичне трансформације постојећег поретка.

Будући да у домаћој литератури не постоји много истраживања о дискурсима о крају света који се базирају на истраживању медијских текстова из информативних медија, допринос дисертације „Дискурси о крају света у медијској култури“ је у коришћењу специфичног аналитичког узорка који је омогућио да се укаже како на специфичности и разноликости дискурса о крају света у савременој култури, тако и на значај медија у њиховом конструисању и ширењу.

Кандидаткиња је кроз анализу одговорила на питања квалитета и разноврсности значења апокалиптичних дискурса, као и политичког и идеолошког значаја управљања конструисањем специфичних дискурса о глобалним кризама. Овај значај најпре се огледа у предлагању одређеног правца деловања у решавању криза или отклањању опасности о којима се говори у текстовима о крају света. Њихово апокалиптично конструисање у медијима уједно говори о потреби скретања пажње на те проблеме, али

и изазивање забринутости која би требало управо да усмери на прихватање предложеног начина решавања. У том смислу, дискурси о крају света се могу посматрати као део механизма управљања ризицима у савременом друштву. Међутим, на основу анализе коментара утврђено је да су реакције на текстове који говоре о глобалним кризама и опасностима углавном песимистичне када је реч о могућности опстанка човечанства или решавања ових криза, што се доводи у везу или са кризом поверења у друштвене институције и системе знања. Анализом медијских дискурса, утврђено је, дакле, да се преовлађујући дискурси увек налазе у процесу одмеравања са алтернативним или супротстављеним дискурсима, кроз које се нуде другачија тумачења кризе и доводе у питање предложени правци деловања. Осим што је својим радом допринела бољем разумевању начина на који апокалиптични дискурси функционишу у савременој медијској култури, допринос ове дисертације је и у томе што показује да проучавање дискурса о крају света може допринети бољем разумевању процеса медијске конструкције свести о глобалним кризама, као и значају тих конструкција за разумевање могућности решавања тих криза.

6. Закључак

Комисија констатује да докторска дисертација Снежане Милин Перковић испуњава предвиђене формалне услове прописане процедуром коју захтевају Универзитет у Београду и Факултет политичких наука. Такође, дисертација „Дискурси о крају света у медијској култури“ урађена је у складу са основним проблемима и претпоставкама које су наведене у прихваћеној пријави и испуњава истраживачке и методолошке стандарде научног рада. Кандидаткиња је показала познавање релевантне литературе, висок степен разумевања предложеног проблема и успешно изнела аргументацију којом је потврдила основне хипотезе у свом раду. Анализа медијских текстова показује успешну примену истраживачких метода који се користе у области студија културе и теорије културе у бољем разумевању проблема апокалиптичних медијских дискурса али и процеса њиховог медијског конструисања, који указују на важна питања односа према будућем, повезујући их са конструкцијом и управљањем дискурсима о актуелним глобалним кризама.

Узевши у обзир наведено, Комисија сматра да дисертација кандидаткиње Снежане Милин Перковић „Дискурси о крају света у медијској култури“ испуњава све

предуслове за јавну одбрану, и предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука да прихвати овај Реферат, формира истоветну комисију за одбрану и кандидаткињи одобри приступање јавној одбрани докторске дисертације.

У Београду, 23. новембра 2020.

Комисија:

Проф. др Сњежана Миливојевић,
Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

Доц. др Ана Банић Грубишић,
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Проф. др Марина Симић, менторка
Факултет политичких наука, Универзитет у Београду